

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

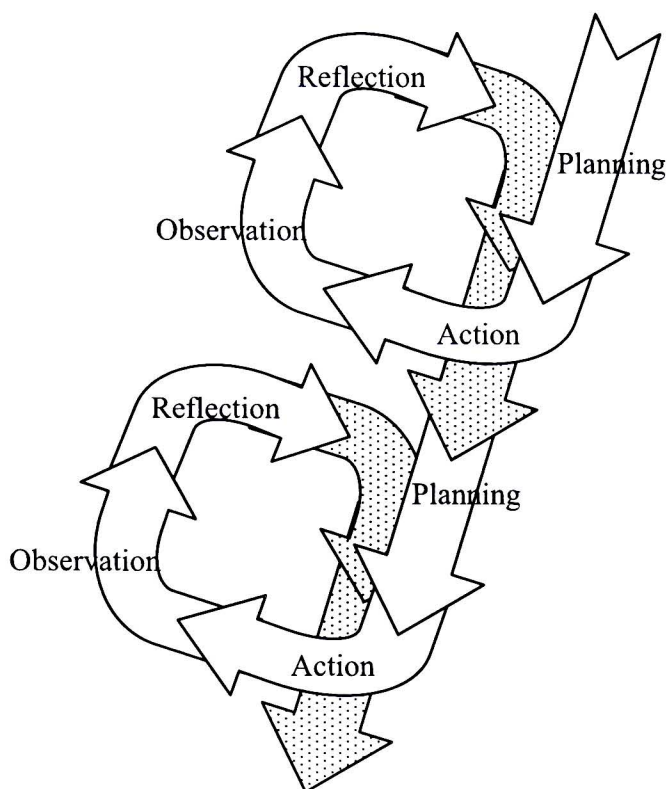
งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารประเด็นปัญหาเยาวชนผ่านสื่อละครชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาประเด็น “การคบเพื่อน” ของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” นี้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดย Kemmis and McTaggart (1988:5 อ้างถึงใน Kaye Seymour-Rolls & Ian Hughes,1995, online) กล่าวถึงการวิจัยแบบ PAR นี้ไว้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องปฏิบัติการตาม 4 ขั้นตอนนี้ คือ

1. ไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา (Reflection) ขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดจะได้ร่วมกันศึกษา เรียนรู้ถึงโครงสร้างของปัญหาอย่างถ่องแท้ พร้อมกับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และปรับฐานความคิดความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาให้ตรงกัน
2. วางแผนแก้ไขปัญหา (Planning) ในขั้นตอนนี้เป็นการให้ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันวิพากษ์และวิเคราะห์ปัญหา แล้ววางแผนแก้ไขปัญหามุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
3. ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ (Action) ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานจริงตามแผนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ผ่านมา การปฏิบัติการต้องรอบคอบที่สุด เพราะเป็นการลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์จริงและมุ่งหวังให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้งานวิจัยแบบ PAR แตกต่างจากงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ที่ไม่ได้ไปปฏิบัติการในสภาพสังคมจริง

4. สังเกตเพื่อประเมินผล (Observation) การสังเกตการณ์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวิจัยแบบ PAR เพราะการปฏิบัติการในงานวิจัยนั้น ได้มุ่งเน้นให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงต้องมีการสังเกตการณ์เพื่อประเมินผลว่าการปฏิบัติการดังกล่าวได้บรรลุผลมากน้อยเพียงใด ในขั้นตอนนี้ สามารถนำเครื่องมือการวิจัยสำหรับการประเมินผลมาใช้ได้ เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม

ทั้งนี้การดำเนินงานทั้งหมดยังต้องเป็นไปแบบวงเกลียววัฏจักร(Spiral) อีกด้วย นั่นคือ เมื่อดำเนินการขั้นตอนที่ 1 ถึง 4 เสร็จสิ้นแล้ว ก็จะต้องนำผลการประเมินจากขั้นตอนที่ 4 กลับไปไตร่ตรองวางแผน และปฏิบัติการอีกครั้งตามขั้นตอนที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ เพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานที่ดียิ่งขึ้น ตามแผนภาพที่ 3.1 นี้

แผนภาพที่ 3.1 วงเกลียววัฏจักรของการวิจัยแบบ PAR ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยชิ้นนี้ มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- 3.1.1 **เยาวชนกลุ่มเรียนรู้** หมายถึง นักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นผู้ผลิตสื่อละครชุมชนในโครงการวิจัยชิ้นนี้ จำนวน 30-35 คน โดยจะต้องเป็นนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และลงทะเบียนเรียนวิชา นท.491 ละครชุมชน ในปีการศึกษา 1/2553 ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีความรู้พื้นฐานทางนิเทศศาสตร์ และสามารถพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานดังกล่าวไปใช้ในการสื่อสารเพื่อสังคมได้
- 3.1.2 **เยาวชนทั่วไป** หมายถึง เยาวชนระดับอุดมศึกษาทุกเพศ ทุกสถาบันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับชมละครชุมชนที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ผลิตขึ้น และร่วมประเมินประสิทธิผลของละครด้วยแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อิงทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non - Probability Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยจะรับสมัครนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 30-35 คน ในภาคเรียนที่ 1/2553 หรือเดือนมิถุนายน 2553

3.2 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลแต่ละประเด็นมีดังนี้¹

3.2.1 แบบสังเกตการณ์

แบบสังเกตการณ์นี้ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารด้วยละครชุมชนนั้น ได้เสริมสร้างให้เยาวชนกลุ่มนี้มีความรู้ความเข้าใจ หรือได้พัฒนาทักษะด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และการพัฒนาตนเอง

¹ ดูเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทั้งหมดได้ที่ภาคผนวก ข.

3.2.2 แบบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร

แบบวิเคราะห์นี้ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของละครชุมชนที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น ซึ่งกระบวนการสื่อสารนั้นมีองค์ประกอบ 4 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ผู้ส่งสาร → เนื้อหาสาร → ช่องทางสาร → ผู้รับสาร

3.2.3 แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิผลของละครชุมชนที่ผลิตขึ้น โดยแบบสอบถามมี 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย เพศ อายุ และสถานภาพการศึกษาในปัจจุบัน สำหรับในส่วนที่สองนั้น ได้วัดระดับความรู้ความเข้าใจหลังจากได้รับชมละครแต่ละเรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 หมายถึง ท่านไม่ได้เรียนรู้ประเด็นนั้นเลย และระดับที่ 2, 3, 4 หมายถึงท่านได้เรียนรู้ประเด็นนั้นนิดหน่อย พอสมควร และมาก ตามลำดับ ส่วนระดับที่ 5 หมายถึงท่านได้เรียนรู้ประเด็นนั้นเพิ่มขึ้นมากที่สุด ซึ่งเมื่อประมวลผลแล้วเสร็จ มีการแปรผลเป็นระดับความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นหลังรับชมละคร 5 ระดับ ดังนี้

- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.0 - 1.4 หมายถึง ไม่เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเลย
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.5 - 2.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นนิดหน่อย
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.5 - 3.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นพอสมควร
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.5 - 4.4 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นมาก
- หากผลการประมวลมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.5 - 5.0 หมายถึง เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นมากที่สุด

3.2.4 การถอดบทเรียน

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันถอดบทเรียนที่ได้รับจากการเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้เพื่อจะได้อธิบายว่า งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านใดบ้าง มีข้อดี ข้อเสีย และข้อควรแก้ไขอย่างไร รวมถึงจะได้ออกแบบหาแนวทางสำหรับการสื่อสารประเด็นปัญหาเยาวชนในอนาคตด้วย

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นั้น แบบสังเกตการณ์และแบบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร ผู้วิจัยได้ออกแบบร่างขึ้นแล้วได้ให้นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์อีก 2 ท่านตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข ส่วนแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยกับเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันออกแบบ และมีการทดลองใช้ก่อนในการแสดงรอบแรก (ช่วง 1st Action) แล้วจึงนำมาปรับปรุงใช้ในการประเมินผลการแสดงรอบต่อ ๆ ไป สำหรับกิจกรรมในการถอดบทเรียนนั้น ผู้วิจัยและนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยใช้ประสบการณ์การทำงานของนักวิชาชีพด้านละครชุมชนผู้ซึ่งได้ทำงานด้านละครกับเยาวชนมานานเป็นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรม และได้ปฏิบัติการเพื่อเป็นการทดลอง ก่อนหลังจากแสดงรอบแรกเสร็จ (ช่วง Reflection Cycle 2 และ Revised Plan) แล้วจึงปรับปรุงกิจกรรม และถอดบทเรียนอีกครั้งให้สมบูรณ์หลังจากแสดงรอบสุดท้ายเสร็จ (ในช่วง Final Action)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

งานวิจัยนี้มีแผนการดำเนินงานอยู่ทั้งหมด 10 ขั้นตอน ซึ่งได้กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis and McTaggart ได้แก่

- 1) การรับสมัครเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ ประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินงานเองทั้งหมด
- 2) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา (Reflection) ในขั้นตอนนี้ เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ และนักวิชาชีพด้านละครชุมชน จะร่วมกันทำความเข้าใจและเรียนรู้ในประเด็นการสื่อสารกับเยาวชน เพื่อปรับฐานคิดให้ตรงกัน นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะผู้ร่วมวิจัยต่างก็มีประสบการณ์ หรือพื้นฐานความรู้ความคิดที่แตกต่างกัน การปรับฐานความเข้าใจตรงนี้ จะช่วยให้การดำเนินงานขั้นต่อไปเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น ประเด็นที่ร่วมเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ “สภาพปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารประเด็นเยาวชนในอดีตถึงปัจจุบัน” เพื่อให้ทราบว่าการสื่อสารที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างไร และในอนาคตน่าจะมีการสื่อสารอย่างไร ซึ่งการเรียนรู้ในประเด็นนี้จะจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ขึ้น โดยเชิญวิทยากรจำนวน 2 ท่าน ซึ่งเป็นตัวแทนจากสื่อมวลชน และนักวิชาการด้านการสื่อสารกับสังคม

3) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนวางแผนแก้ไขปัญหา (Planning)

เมื่อผู้ร่วมวิจัยได้ปรับฐานความคิด ความเข้าใจร่วมกันแล้ว ก็จะมาร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาด้วยกัน ซึ่งสำหรับงานวิจัยนี้ก็คือ การร่วมกันกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วางโครงเรื่อง (Plot) และเขียนบทละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหายาวชน กิจกรรมที่ทำในขั้นตอนนี้ คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อทำงานร่วมกัน ซึ่งจะจัดอบรมทั้งหมด 4 ครั้ง และผู้นำการฝึกอบรมคือ ผู้วิจัยและนักวิชาชีพด้านละครชุมชน

4) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ (1st Action)

ในขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยจะต้องชักซ้อมละคร ซึ่งควรจะมีการซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดภายในมหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง โดยมีผู้ชมเป็นนักศึกษาที่สนใจทั่วไป

5) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนสังเกตเพื่อประเมินผล (Observation)

เมื่อแสดงละครชุมชนครั้งแรกเสร็จสิ้น ก็จะร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้

6) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดนำผลการประเมินมาไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาอีกครั้งหนึ่ง (Reflection Cycle 2) ซึ่งกิจกรรมที่ทำในขั้นตอนนี้ คือ การประชุม จำนวน 2 ครั้ง

7) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดร่วมกันปรับปรุงแผนแก้ไขปัญหา (Revised-Plan) ผู้ร่วมวิจัยนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไขบทละครเดิมให้ดีขึ้น โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง

8) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินปฏิบัติการตามแผนที่ปรับปรุงแล้ว (Final Action) ในขั้นตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้ร่วมวิจัยจะต้องชักซ้อมละครที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งควรจะมีการซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ

9) ผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนประเมินผลและถอดบทเรียน (Final Observation) ทุกครั้งที่แสดงละครชุมชนเสร็จสิ้น ก็จะร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้ สุดท้ายก็จะร่วมกันถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางในการสื่อสารแก้ไขปัญหายาวชนต่อไป

(10) ผู้วิจัยวิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงาน

3.3.2 แผนการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอนนั้น ได้กำหนดแผนการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ ในแต่ละขั้นตอนไว้ ดังที่แสดงในตารางที่ 3.1 นี้

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ประสานงาน	-รับสมัครเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ -ผู้วิจัยวางแผนงานร่วมกับนัก วิชาชีพด้านละครชุมชน	มหาวิทยาลัยพายัพ	-เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จำนวน 15-25 คน -แผนการworkshop เยาวชนด้าน ทักษะการผลิตละครชุมชน
2	Reflection	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในประเด็นการ สื่อสารกับเยาวชนเพื่อปรับฐาน คิดให้ตรงกัน	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพ ด้านละครชุมชนมีความเข้าใจใน ประเด็นการสื่อสารกับเยาวชนและ ได้ปรับฐานคิดให้ตรงกัน
3	Planning	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน กำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วาง โครงเรื่อง (Plot) และเขียนบท ละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหา เยาวชน	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	บทละครชุมชนที่จะใช้ผลิตละคร ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเยาวชน
4	1 st Action	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ชักซ้อมละคร ซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จัดแสดงสดภายใน มหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	- การชักซ้อมละครชุมชน - การแสดงสด 1 ครั้งภายใน มหาวิทยาลัยพายัพ

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
5	Observation	ร่วมกันประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	ผลการประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน คือ -ประเมินผลโดยผู้ผลิต (เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพด้านการผลิตละครชุมชน) -ประเมินผลจากผู้ชม
6	Reflection Cycle 2	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาอีกครั้งหนึ่ง	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	มีการนำผลการประเมินมาหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขละครชุมชนให้ดีขึ้น
7	Revised Plan	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขบทละครเดิมให้ดีขึ้น	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	บทละครชุมชนเรื่องเดิม ที่ได้รับการปรับปรุงจากผลการประเมินในรอบแรก
8	Final Action	เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ชักซ้อมละครซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ	ซ้อมที่คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ และแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 2-4 รอบ	- การชักซ้อมละครชุมชน - การแสดงสด 2-4 ครั้งยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย
9	Final Observation	-เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจาก	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	ผลการประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน คือ -ประเมินผลโดยผู้ผลิต (เยาวชนกลุ่มเรียนรู้และนักวิชาชีพด้านการผลิต

ตารางที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับ ในแต่ละขั้นตอน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
		แบบสอบถามที่ผู้ชมละคร ประเมินให้ -เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางใน การสื่อสารแก้ไขปัญหายาวชน ต่อไป		ละครชุมชน) -ประเมินผลจากผู้ชมและผลสรุปจาก การถอดบทเรียนร่วมกัน
10	วิเคราะห์ สรุปผล	ผู้วิจัยประมวลข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผล จัดทำ รายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สำหรับระยะเวลาการปฏิบัติงานนั้น ได้กำหนดไว้ดังตารางที่ 3.2 นี้ โดยการปฏิบัติงาน
เดือนที่ 1 หมายถึงเดือนมิถุนายน 2553 และเดือนที่ 12 หมายถึงเดือนมิถุนายน 2554

ตารางที่ 3.2 แสดงระยะเวลาการปฏิบัติงานวิจัยตลอดโครงการ จำนวน 12 เดือน

ลำดับ	กิจกรรม	เดือน 1				เดือน 2				เดือน 3				เดือน 4				เดือน 5-6				เดือน 7-12
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
1	ประสานงาน	■	■	■	■																	
2	Reflection					■	■															
3	Planning							■	■	■	■											
4	1 st Action									■	■	■										
5	Observation													■								
6	Reflection Cycle 2														■							
7	Revised Plan															■	■					
8	Final Action																	■	■	■	■	
9	Final Observation																				■	
10	วิเคราะห์ สรุปผล																					■

3.3.3 วิธีดำเนินการกิจกรรม

งานวิจัยได้ดำเนินการตาม 10 ขั้นตอนที่วางแผนไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) กิจกรรม : รับสมัครเยาวชนในกลุ่มเรียนรู้ และประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละคร

(1.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินการกิจกรรม : พฤษภาคม และมิถุนายน 2553

(1.2) วัตถุประสงค์

- เพื่อรับสมัครเยาวชนในกลุ่มเรียนรู้
- ผู้วิจัยวางแผนงานร่วมกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน

(1.3) ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม

- ผู้วิจัยประสานงานกับนักวิชาชีพด้านละครชุมชน ได้แก่ คุณอัมรินทร์ เปล่งรัศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อปปี้ไฟ โดยมีการปรึกษาหารือกันก่อนอย่างไม่เป็นทางการ คือ ทางโทรศัพท์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หลายครั้งและ อีก 2 ครั้งอย่างเป็นทางการ คือการประชุมร่วมกัน
- ผู้วิจัยประกาศภายในคณะนิเทศศาสตร์ ซึ่งใช้ 2 วิธี ได้แก่ การประกาศทางวาจาอย่างไม่เป็นทางการให้นักศึกษาไปบอกต่อกัน และการประกาศอย่างเป็นทางการด้วยป้ายประกาศเป็นลายลักษณ์อักษร ในช่วงสัปดาห์ของการลงทะเบียน เพื่อให้ นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ทราบว่า มีโครงการนี้ โดยให้นักศึกษาที่สนใจร่วมโครงการไปลงทะเบียนเรียนวิชา นท.491 การศึกษาเอกเทศ ซึ่งมีผู้วิจัยเป็นผู้สอนประจำวิชาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

(2) กิจกรรม : ไตร่ตรองและทำความเข้าใจสภาพปัญหา (Reflection)

(2.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินการกิจกรรม : มิถุนายน 2553

(2.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในประเด็นการสื่อสารกับเยาวชนเพื่อปรับฐานคิดให้ตรงกัน

(2.3) ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 1

ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “สภาพปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารประเด็นการคบเพื่อนของเยาวชนในอดีตถึงปัจจุบัน” โดยมีวิทยากร คือ ผู้วิจัยเองซึ่งเป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ทราบว่า การสื่อสารที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างไร และในอนาคตน่าจะมีการสื่อสารอย่างไร ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญมากของกระบวนการ PAR คือ หากไม่เข้าใจปัญหาให้ตรงกันก่อนตั้งแต่ต้น การวางแผนแก้ไขปัญหาก็อาจจะเป็นไปคนละทิศละทาง หรืออาจถูกครอบงำจากบุคคลอื่นหรือจากสื่อที่เคยประสบมา หรืออาจไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรก็เป็นได้ โดยการฝึกรอบรมนี้ มีขั้นตอนดังนี้

- แบ่งเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 11-12 คน
- แต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น “หากจะทำละครประเด็นปัญหาการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษา จะทำประเด็นใด เพราะอะไร” (คำตอบที่ได้จะแสดงให้เห็นว่า เยาวชนกลุ่มนี้มีความคิดเป็นอิสระ หรือถูกครอบงำจากบุคคลหรือสื่ออื่นใดหรือไม่ ซึ่งนับเป็นการ Pre-test อีกด้วย)
- วิทยากรบรรยายพร้อมยกตัวอย่างสื่อที่พูดถึงประเด็น “การคบเพื่อนของเยาวชน” แล้วให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันวิพากษ์ว่า สื่อนั้นได้นำเสนอถูกหรือผิดอย่างไร ทำไมจึงมีความเห็นเช่นนั้น (เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจข้อดีข้อเสียของการนำเสนอประเด็นการคบเพื่อนของเยาวชน ในสื่อมวลชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน)
- หลังจากอบรมเสร็จแล้ว ก็ให้แต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น “หากจะทำละครประเด็นปัญหาการคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษา จะทำประเด็นใด เพราะอะไร” อีกครั้งหนึ่ง โดยให้คิดประเด็นมาจากข้อมูลในขั้นตอนที่ผ่านมา นั่นคือควรทำให้มีข้อเสียน้อยที่สุด และคงรักษาข้อดีเอาไว้ให้มากที่สุด
- วิทยากรสรุป ชี้ให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียของการสื่อสารที่ผ่านมาในอดีต และร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อละครที่จะร่วมกันผลิตขึ้นว่า น่าจะมีข้อดีมากกว่าสื่อที่ผ่านมาอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 2

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะในการตั้งสมาธิ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ อันเป็นทักษะสำคัญที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ละคร โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมจ้องตาสมาธิ

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกสมาธิ โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ตั้งแถวเป็นวงกลม 2 ชั้น และให้แถวนอกกับแถวในหันหน้าเข้าคู่กัน เงียบและหลับตาสักครู่หนึ่ง เมื่อวิทยากรให้สัญญาณ ก็ให้ทั้งคู่ลืมตาขึ้นและจ้องตากัน ห้ามละสายตาคู่ของตัวเอง และพยายามกลั้นหัวเราะ ตั้งสมาธิให้นิ่ง หากคู่ใดหัวเราะหรือทำไม่สำเร็จก็ต้องทำใหม่ จนกว่าทั้งห้องจะจ้องกันได้และนิ่งเงียบทุกคู่ จึงจะให้หมุนไปทางขวาเพื่อเปลี่ยนคู่ สลับคู่จ้องตากันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งนิ่งเงียบกันได้ทุกคู่ทุกคน จึงเสร็จสิ้นกิจกรรม

- กิจกรรมต่อตัวกลไก

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมถึงการทำงานเป็นทีม ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามอีกด้วย โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย (กลุ่มละ 11-12 คน) และให้ต่อตัวกันเป็น 1 ภาพนิ่ง ตามโจทย์ที่วิทยากรมอบหมายให้ ซึ่งโจทย์แรกคือ “ดอกไม้” โจทย์ต่อมาคือ “ช้าง” “ห้องน้ำ” และ “นรก” ตามลำดับ รวม 4 ภาพนิ่งที่ทุกกลุ่มต้องสร้างสรรค์ขึ้น

- กิจกรรมปั้นหุ่น

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมถึงการทำงานเป็นทีม ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามอีกเช่นกัน โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จับคู่กัน และทั้งคู่คิดอาชีพไว้ 1 อาชีพ แล้วออกมาแสดงโดยให้คนหนึ่งเป็นนักปั้น อีกคนยืนเป็นหุ่นที่ถูกปั้น แต่ละคู่ต้องปั้นเพื่อนให้ทำท่าทางตามอาชีพที่คิดไว้ หากเพื่อนที่เป็นคนดูทนายถูก แสดงว่าปั้นได้ดี หากยังทนายไม่ถูกก็ต้องปั้นต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีคนทนายถูก

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 3

ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การผูกเรื่องสด” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณ อัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะในการแต่งเรื่องหรือสร้างเรื่อง อันเป็นทักษะสำคัญที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ละครต่อไป โดยการฝึกรอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมเล่าเรื่องสด

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกทักษะในการผูกเรื่องสด หรือการสร้างสรรค์เรื่องในระยะเวลาอันสั้น โดยวิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นั่งเป็นวงกลม แล้วช่วยกันเล่าเรื่องด้วยกันคนละ 2-3 ประโยค เวียนไปจนครบทุกคน ซึ่งเรื่องที่เล่า นั้น จะต้องเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน

- กิจกรรมคั่นสด

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกทักษะในการผูกเรื่องสด หรือการสร้างสรรค์เรื่องในระยะเวลาอันสั้น รวมถึงเยาวชนกลุ่มเรียนรู้จะได้เรียนรู้เรื่องตำแหน่งการแสดงบนเวที หรือ Blocking และพื้นฐานทางการแสดงออก หรือ Acting เบื้องต้นอีกด้วย โดยกิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันสมมติว่าบนเวทีนั้นคือสถานที่ใด ในเวลาใด จากนั้น วิทยากรจะเดินไปสะกิดบ่าทีละคน ให้คนที่ถูกสะกิดนั้น ออกไปแสดงละครบนเวทีตามสถานที่และเวลาที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ตอนต้น เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ต้องกำหนดเองว่าตนเองจะแสดงเป็นอะไรและแสดงอย่างไร ในเหตุการณ์นั้น แสดงร่วมกันเรื่องละ 7-8 คน รวม 5 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการ Reflection ครั้งที่ 4

ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การแสดงละครรูปแบบต่าง ๆ” โดยมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจรูปแบบต่าง ๆ ของละคร อันจะได้นำไปใช้ในการสร้างสรรค์รูปแบบละครที่จะผลิตขึ้น ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องที่กำหนดไว้ โดยการฝึกรอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมละครใบ้

กิจกรรมนี้เน้นให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจ “ละครใบ้” มากขึ้น รวมถึง ความสำคัญของการสื่อสารด้วยสีหน้า ท่าทาง และไม่ใช่เสียง โดยวิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นั่งเป็นวงกลม และให้สมมติว่าทุกคนมีวัตถุลงหวางอยู่ตรงหน้า แล้วให้สื่อสารด้วยท่าทางทีละคน ให้เพื่อนในวงท่ายให้ถูกว่าวัตถุลงหวางที่อยู่ตรงหน้านั้นคืออะไร ห้ามใช้เสียง และให้ทำจนกว่าเพื่อนจะทายถูก ทำทีละคนจนครบรอบวง เมื่อครบรอบวงแล้ว วิทยากรให้เวลา 3 นาทีให้ทุกคนคิดเรื่องต่อจากเรื่องเดิมอีกเล็กน้อย โดยให้แสดงเป็นละครใบ้ฉากเช่นเดิม แสดงทีละคนให้เพื่อนเข้าใจ จนครบทุกคนจึงเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้

หลังจากนั้นทำกิจกรรมละครใบ้อีกหนึ่งกิจกรรม โดยให้ทำเป็นกลุ่ม ให้จับกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แสดงละครใบ้ให้เพื่อนดู ซึ่งจะต้องแสดงให้ดี ให้เพื่อนทายได้ถูกต้องด้วย

- การบรรยายสรุป

วิทยากรบรรยายสรุปประเด็นจากกิจกรรมที่ได้ทำไป นับตั้งแต่ ความสำคัญของการสื่อสารด้วยท่าทาง สีหน้า แววตา และเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสียงพูด เช่น เสียงร้อง เสียงอุทาน เสียงประกอบ เสียงดนตรี รวมถึงหลักการทำงานเป็นทีม ความหมายของละคร และละครประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ละครใบ้ และละครไม่ใบ้ ซึ่งสามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบละครพื้นบ้าน ละครร่วมสมัย และละครสมัยใหม่ โดยทุกรูปแบบสามารถนำเสนอได้หลายแนว ได้แก่ โศกนาฏกรรม ตลกขบขัน โรแมนติก (Romance) เมโลดราม่า (Melodrama) เป็นต้น

(3) กิจกรรม : วางแผนแก้ไขปัญหา (Planning)

(3.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กรกฎาคม 2553

(3.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) วางโครงเรื่อง (Plot) และเขียนบทละครชุมชนที่จะใช้แก้ไขปัญหายาวชน

(3.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม : มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งหมด 4 ครั้ง โดยทุกครั้งนั้นมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรวัศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชน ก๊อปปี้ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ และมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 1

ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การกำหนดแก่นเรื่อง (Theme)” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันกำหนดแก่นเรื่องที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ละคร โดยการฝึกรอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- แก่นเรื่องสุภายิต

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จับฉลากสุภายิตกลุ่มละ 1 สุภายิต ไม่ซ้ำกัน และให้เก็บเป็นความลับ อย่าให้กลุ่มอื่นรู้ แล้วแยกย้ายกันไปคิดละครสั้น ไม่เกิน 5 นาที เรื่องจะต้องเป็นไปตามสุภายิตที่จับฉลากได้ กลุ่มที่แสดงได้ดี คือกลุ่มที่แสดงแล้ว เพื่อนสนุกและทายถูกต้อง

เมื่อแสดงครบทุกกลุ่มแล้ว วิทยากรได้สรุปให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจถึง “แก่นเรื่อง” หรือ Theme ว่าหมายถึงประเด็นหลัก หรือเนื้อหาสำคัญที่เราต้องการนำมาสื่อสารไปยังผู้ชม ซึ่งสุภายิตที่จับฉลากไปนั้นเปรียบเสมือนแก่นเรื่องนั่นเอง

- แสวงหาและเชื่อมโยงข้อมูล

ในกิจกรรมนี้ วิทยากรได้มอบหมายให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ “การคบเพื่อน” จากแหล่งข้อมูลทั้ง 2 แห่ง คือ (1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เยาวชนระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในประเด็นการคบเพื่อน และ (2) ข้อมูลประเด็นการคบเพื่อน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ต้องไปทบทวนจากประสบการณ์ หรือค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อเข้าใจข้อมูลทั้งหมดแล้ว ให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์การคบเพื่อนของเยาวชนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ว่ามีปัญหาหรือมีข้อดีข้อเสียอย่างไร แล้วในการฝึกรอบรมครั้งต่อไป จะนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 2

ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การกำหนดแก่นเรื่อง (Theme) ครั้งที่ 2” เนื่องจากในการฝึกรอบรมครั้งแรกนั้น ยังไม่สามารถสรุปแก่นเรื่องที่ลงตัวได้ โดยการฝึกรอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

- *วิทยากรบรรยาย*

กิจกรรมนี้วิทยากรใช้วิธีบรรยาย เพื่อเป็นการสรุปเนื้อหาที่เรียนรู้ร่วมกันมาทั้งหมด ได้แก่

- ก. ความหมายของละคร ที่นักวิชาชีพหรือนักวิชาการแต่ละแห่งต่างก็นิยามแตกต่างกันไปตามการใช้งานและประสบการณ์ของแต่ละคน
- ข. องค์ประกอบของละคร ได้แก่ นักแสดง เรื่องราว และ ผู้ชม
- ค. ประโยชน์ของละคร ได้แก่ สามารถให้ข้อมูลได้พร้อม ๆ กับความบันเทิง สามารถชักจูงใจผู้ชมได้อย่างแนบเนียน สามารถใช้รับส่งหรือถ่ายทอดวัฒนธรรม รวมถึงอุดมการณ์และปลูกจิตสำนึกได้ทั้งนักแสดงและผู้ชม สามารถสร้างให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมได้เนื่องจากการสื่อสารแนวราบที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ดี และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนานักแสดง ทีมงาน และผู้ชมละครไปพร้อม ๆ กันได้
- ง. จุดมุ่งหมายของละคร มี 3 ระดับ ได้แก่ อารมณ์ สมอง และจิตใจ

- *ทบทวนความสำคัญของประเด็น*

เมื่อได้ทบทวนความรู้ที่เรียนรู้มาทั้งหมดเพื่อให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของละครแล้ว วิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นว่า “ทำไมจึงเลือกทำเรื่องการคบเพื่อน” เพื่อจะได้ทบทวนร่วมกัน และย้ำความมั่นใจอีกครั้งว่าประเด็นนี้สำคัญอย่างไรในสถานการณ์ปัจจุบัน

- *ระดมสมอง และกำหนดแก่นเรื่อง*

กิจกรรมนี้วิทยากรได้ให้เยาวชนร่วมกันระดมสมองจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ให้ไปศึกษาเป็นการบ้าน ในประเด็น “ปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการคบเพื่อน คือปัญหาอะไรบ้าง” เมื่อเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ระดมสมองร่วมกันแล้ว จะนำประเด็นที่ได้มาคิดสรรเพื่อใช้เป็นแก่นเรื่องในละครต่อไป

เมื่อได้แก่นเรื่องแล้ว วิทยากรได้สอนให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แตกประเด็นของแก่นเรื่องนั้น ออกเป็นภาพของ “ต้นไม้ปัญหา” ได้แก่ ภาพต้นไม้ที่เห็นตั้งแต่ราก ลำต้น และกิ่งก้านใบ โดยส่วนของรากนั้นเปรียบเสมือนสาเหตุของปัญหาที่นำมาเป็นแก่นเรื่อง งอกออกมาเป็นลำต้น กิ่งก้านใบ ซึ่งเปรียบเสมือนผลกระทบที่เกิดจากปัญหานั้น ๆ เมื่อทำต้นไม้ปัญหาเสร็จแล้ว ก็ให้ร่วมกันทำ “ต้นไม้

วัตถุประสงค์” อันหมายถึงต้นไม้ที่มีรากเป็นเหมือนวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และลำต้น กิ่งก้านใบ ก็เป็นเหมือนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปแล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 3

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การวางโครงเรื่อง (Plot)” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกัน กำหนดโครงเรื่องที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ละคร รวมทั้งร่วมกันกำหนดสถานที่ที่จะจัดแสดง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดด้วย โดยการฝึกอบรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- ภาพประเพณี

กิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มให้คิดถึงประเพณีไทยไว้กลุ่มละ 1 อย่าง โดยเก็บเป็นความลับไม่ให้กลุ่มอื่นรู้ และให้นำมาบอกวิทยากรเพื่อแต่ละกลุ่มจะได้ไม่ซ้ำกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มแสดงเป็นภาพนิ่ง 1 ภาพให้ตรงกับประเพณีนั้น ๆ แสดงทีละกลุ่ม เช่น ประเพณีสงกรานต์ อาจแสดงภาพผู้คนกำลังสาดน้ำกันอย่างมีความสุข เป็นต้น เมื่อแสดงภาพที่ 1 เสร็จแล้วก็ให้แสดงภาพนิ่งภาพที่ 2 กลุ่มละ 1 ภาพเช่นเดิม โดยภาพที่ 2 นี้จะต้องแสดงต่อเนื่องจากภาพแรก และให้เพิ่มเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในภาพนั้น เช่น ในงานสงกรานต์นั้น มีชายคนหนึ่งกำลังลวนลามหญิงสาวคนหนึ่งด้วยการทาแป้งที่แฉะ จากนั้นให้แสดงภาพนิ่งที่ 3 โดยให้เป็นภาพจบของเรื่อง ว่าเรื่องนั้นจะจบลงอย่างไร เช่น ในงานสงกรานต์นั้น มีเพื่อนผู้หญิงของชายหนุ่มคนนั้นรีบวิ่งเข้ามาขอโทษและบังคับให้เพื่อนหนุ่มของตนขอโทษหญิงสาวคนนั้นด้วย เป็นต้น

เมื่อแสดงครบสามภาพแล้ว วิทยากรได้บรรยายสรุปให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้เข้าใจ “โครงเรื่อง” ว่ามีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ “จุดเริ่มต้น” ก็คือเหตุการณ์ปกติ “จุดขัดแย้ง” ก็คือเหตุการณ์ไม่ปกติ และ “จุดคลี่คลาย” ก็คือจุดจบของเรื่องนั่นเอง

- กำหนดโครงเรื่อง

เมื่อเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ ได้เข้าใจ โครงเรื่องแล้ว วิทยากร ได้ให้แต่ละกลุ่มวาง โครงเรื่องของตนเอง แล้วนำเสนอหน้าชั้น โดยให้วิทยากรและเพื่อนกลุ่มอื่นร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ด้วย เพื่อจะได้พัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ Planning ครั้งที่ 4

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การเขียนบทแบบมีส่วนร่วม” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ร่วมกันเขียนบทละคร โดยใช้วิธีการเขียนบทแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางหรือหลักการของละครชุมชน ซึ่งการเขียนบทแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การซ้อมครั้งแรกหลังจากทำโครงเรื่องเสร็จ และไม่มีบทเขียนไว้ก่อนเป็นลายลักษณ์อักษรเลย การซ้อมโดยไม่มีบทเช่นนั้น นับเป็นวิธีการเขียนบทวิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้บทละครที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของทุกคนอย่างแท้จริง หลังจากซ้อมครั้งแรกเสร็จ ก็จะให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำคำพูดที่ซ้อมนั้น ไปซ้อมเองอีก 2-3 ครั้งแล้วค่อยเขียนบทขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

(4) กิจกรรม : ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ (1st Action)

- (4.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : สิงหาคม และกันยายน 2553
- (4.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ซักซ้อมละคร ซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะจัดแสดงสดภายในมหาวิทยาลัยพายัพ 1 ครั้ง
- (4.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านทักษะการแสดงละครทั้งหมด 4 ครั้ง และมีการซักซ้อมการแสดง ซึ่งเป็นการซ้อมย่อย 5 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1 ครั้ง โดยทุกครั้งนั้นมีนักวิชาชีพด้านละครชุมชน คือ คุณอัมรินทร์ เปล่งรศมี ผู้อำนวยการกลุ่มละครชุมชนก๊อบไฟ เป็นวิทยากรตลอดกระบวนการ หลังจากซ้อมใหญ่แล้วก็มีการจัดแสดงรอบแรก ในมหาวิทยาลัยพายัพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 1

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การเคลื่อนไหวร่างกาย” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการเคลื่อนไหวร่างกายสำหรับงานละคร โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมกระดาษชีวิต

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่ม และสร้างสรรค์ท่าประจำกลุ่ม จากนั้นให้นั่งล้อมวงร่วมกัน (เป็นวงใหญ่วงเดียว) วิทยากรแจกกระดาษขาวให้คนละหนึ่งแผ่น แล้วให้ทุกคนพับ ฉีก หรือสร้างสรรค์ด้วยวิธีใดก็ได้ (ห้ามใช้เครื่องเขียนใด ๆ ช่วย) ทำให้กระดาษแผ่นนั้นสามารถถ่ายทอดชีวิตของตัวเองให้ได้มากที่สุด ให้เวลาสร้างสรรค์ 2 นาที เมื่อทำเสร็จแล้ววิทยากรเพิ่มโจทย์ให้ดังนี้ “ให้นำกระดาษชีวิตไปซ่อนไว้ที่ใดก็ได้ในมหาวิทยาลัยนี้ โดยจะนับ 1 ถึง 20 ต้องซ่อนให้เสร็จ แล้ววิ่งกลับมา ขอให้ทุกคนพยายามเลือกซ่อนในสถานที่ที่เพื่อนจะหาไม่เจอ”

เมื่อซ่อนกระดาษชีวิตเสร็จแล้ว เยาวชนกลุ่มเรียนรู้กลับมายืนเป็นวงกลมตามกลุ่มย่อยที่แบ่งไว้ (เป็น 3 วงเล็ก) จับมือกันเป็นวงกลม ห้ามให้มือหลุดจากกัน แล้วพากันไปตามเก็บกระดาษชีวิตของทุกคนในกลุ่ม โดยห้ามสื่อสารกันด้วยวาจาเด็ดขาด เมื่อครบแล้วให้กลับมานั่งเป็นวงกลมตามเดิม

จากนั้นให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แต่ละคน เล่าถึงกระดาษชีวิตของตัวเองให้เพื่อนในกลุ่มฟัง แล้วให้ทุกกลุ่มสรุปชีวิตของสมาชิกกลุ่มให้เป็น 1 เรื่อง แล้วนำมาเล่ารวมกันในรูปแบบอะไรก็ได้ เช่น ละคร เพลง กวี ฯลฯ โดยให้นำกระดาษชีวิตของ ทุกคนในกลุ่มมาประกอบการเล่าด้วย

สุดท้ายวิทยากรสรุปกิจกรรมนี้ว่า ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม ความสำคัญของการสื่อสารด้วยวาจา และท่าทาง การสร้างความเข้าใจตัวตนของตัวเอง และของเพื่อนร่วมทีมและถ่ายทอดไปให้ผู้อื่นได้เข้าใจ

- กิจกรรม การสื่อสารด้วยการเดิน

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ทุกคนเดินอย่างอิสระไปทั่วห้อง โดยห้ามพูดกัน และระวังอย่าให้ตัวแตะกัน เมื่อเดินได้สักพัก วิทยากรก็ให้ทำตามโจทย์ที่ละข้อ ดังนี้ (1) ให้เดินเร็วขึ้น (2) ให้หยุดเดิน (3) ให้เดินช้า ๆ (4) เดินให้ช้าที่สุด (5) เดินโดยก้าวเท้ายาว ๆ (6) ให้เดินโดยขอยึดเท้าให้ถี่ ๆ สลับไปสลับมาในโจทย์ 6 ข้อนี้ จนกระทั่งเกิดความพร้อมเพรียง จึงเสร็จสิ้น

กิจกรรมนี้ ต่อด้วยกิจกรรมการเดินทางต่อไป คือ ให้ทุกคนเดินอย่างผ่อนคลาย วิทยากรจะไม่สั่ง โจทย์ใด ๆ แล้ว แต่ให้คอยสังเกตเพื่อนที่เดินอยู่ด้วยกัน หากมีคนใดคนหนึ่งหยุดเดิน คนข้างเคียงต้องหยุดเดินด้วย (สุดท้ายก็จะหยุดเดินทุกคน) และหากมีใครคนใดคนหนึ่งเริ่มเดิน คนข้างเคียงก็ต้องเดินตามด้วย (สุดท้ายก็เดินด้วยกันทุกคนเหมือนเดิม) ในห้องจะมีแต่ความเงียบ และหากเกิดความพร้อมเพรียงแล้วก็เสร็จสิ้นกิจกรรม

สุดท้าย วิทยากรก็สรุปว่าการเดินสามารถใช้สื่อสารในละครได้ดีอย่างชัดเจน ได้แก่ การเดินเร็ว จะสื่อถึงความสับสนวุ่นวาย เร่งรีบ การเดินช้า หมายถึงความยึดเยื้อ ยาวนาน การรอกคอย การหยุดกะทันหัน ก็เพื่อจะสื่อถึงความแปลก ความประหลาดน่าสงสัยกำลังเกิดขึ้น

- กิจกรรมการบริหารร่างกายสำหรับงานละคร

กิจกรรมนี้ วิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้ออกกำลังกายร่วมกัน โดยเน้นเฉพาะท่าออกกำลังกายสำหรับงานละครที่จะช่วยให้การเพิ่มความแข็งแรงและความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ โดยการหายใจเข้า-ออกให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งมีท่าทางดังนี้

- ก. หมุนคอ: หายใจเข้า-หมุนคอไปทางขวาครึ่งวงกลม หายใจออก-หมุนคอให้ครบรอบ
- ข. ยกไหล่: หายใจเข้า-ยกไหล่ให้ชิดหูให้มากที่สุด หายใจออก-คลายไหล่ลง
- ค. กดไหล่ : หายใจเข้า-กดไหล่ลงให้ต่ำที่สุด หายใจออก-คลายไหล่กลับที่เดิม
- ง. ผลักไหล่ : หายใจเข้า-ดันไหล่ไปด้านหน้าให้มากที่สุด หายใจออก-คลายไหล่กลับที่เดิม
- จ. หมุนไหล่ : หายใจเข้า-หมุนหัวไหล่ไปข้างหน้าครึ่งวง หายใจออก-หมุนหัวไหล่ต่อไปให้ครบรอบวง หายใจเข้า-หมุนหัวไหล่ไปข้างหลังครึ่งวง หายใจออก-หมุนหัวไหล่ต่อไปให้ครบรอบวง
- ฉ. แกว่งแขน : ยืนตรง ยกแขนขนานกับพื้น แกว่งแขนเป็นวงกลมเล็ก ๆ แล้วค่อย ๆ แกว่งให้เป็นวงใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนใหญ่ที่สุด แล้วแกว่งให้เล็กลงเรื่อย ๆ จนเล็กที่สุด หยุด แล้วนับ 1 ถึง 10 โดยค่อย ๆ ลดแขนลงทีละน้อย จนแขนแนบลำตัว
- ช. บิดเอวคู่ : จับคู่ ยืนหันหน้าเข้าหากัน จับไหล่ของเพื่อน แล้วบิดเอวไปทางซ้าย หันกลับมา ยืนตรง แล้วบิดเอวไปทางขวา รวมเป็น 3 จังหวะ

- ซ. บิดเอวเดี่ยว: ยืนตรง จับไหล่ตัวเอง บิดเอว 3 จังหวะ เหมือนท่าบิดเอวคู่
- ฅ. แกว่งเอว: แกว่งเอวไปด้านหน้า 3 ครั้ง ด้านซ้าย 3 ครั้ง ด้านหลัง 3 ครั้ง และด้านขวา 3 ครั้ง
- ญ. หมุนเข่า: หมุนเข่าไปทางซ้าย 3 รอบ ขวา 3 รอบ แล้วหมุนเป็นเลข 8 อีก 3 รอบ
- ฎ. ฝึกสมดุล: ยกเท้าขวาขึ้น โดยงอเข่าเป็นมุมฉาก ทรงตัวให้หนึ่ง แล้วหมุนข้อเท้าขวา 3 รอบ ซ้ายขวา แล้วงอข้อเท้าขึ้นลง ทีละ 3 ครั้ง
- ฏ. นวดฝ่าเท้า : นั่งไขว่ห้าง แล้วนวดฝ่าเท้าทีละข้าง
- ฐ. ฝึกหายใจ: นอนราบ หลังคา หายใจเข้าให้ท้องป่อง หายใจออกให้ท้องยุบ หายใจให้ยาว และลึกอย่างช้า ๆ

- กิจกรรมสร้างสรรค์ทำบริหารร่างกาย

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ยืนเป็นวงกลม ให้นำทำบริหารร่างกายที่ฝึกไปมาสร้างสรรค์ให้เป็นท่าทางต่อเนื่อง รวมกันหลาย ๆ ทำออกมาเป็นการเคลื่อนไหวที่กลมกลืนต่อเนื่อง และสวยงาม ทำทีละคน โดยเมื่อแต่ละคนทำ 1 ครั้งแล้ว คนในวงคนอื่น ๆ ก็ทำตามทำนั้นด้วย ทำจนครบรอบวง

จากนั้น วิทยากรแบ่งเยาวชนกลุ่มเรียนรู้ออกเป็นกลุ่มละ 5 คน โดยให้สร้างสรรค์ทำบริหารกลุ่มละ 1 เรื่องเช่นเดิม ซึ่งครั้งนี้ให้เพิ่มการแสดงอารมณ์เข้าไปด้วย เช่น เมื่อสร้างสรรค์ทำได้แล้ว ก็ให้แสดงอารมณ์ด้วยว่าจะแสดงท่าทางเหล่านั้นด้วยอารมณ์โกรธ หรือ เศร้า หรือ เหงา ฯลฯ

สุดท้ายวิทยากรสรุปกิจกรรมว่า การเคลื่อนไหวร่างกายสามารถถ่ายทอดความรู้สึก และอารมณ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องพูด สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการสร้างสรรค์ละครได้

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ Ist Action ครั้งที่ 2

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกสมาธิสำหรับงานละคร” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการฝึกสมาธิสำหรับงานละคร โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมจ้องตาสมาธิ

กิจกรรมนี้เน้นการฝึกสมาธิ โดยให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ตั้งแถวเป็นวงกลม 2 ชั้น และให้แถว นอกกับแถวในหันหน้าเข้าคู่กัน เงียบและหลับตาสักครู่หนึ่ง เมื่อวิทยากรให้สัญญาณ ก็ให้ทั้งคู่ลืมตาขึ้น และจ้องตากัน ห้ามละสายตาคู่ของตัวเอง และพยายามกลั้นหัวเราะ ตั้งสมาธิให้นิ่ง หากคู่ใดหัวเราะ หรือทำไมไม่สำเร็จก็ต้องทำใหม่ จนกว่าทั้งห้องจะจ้องกันได้และนิ่งเงียบทุกคู่ จึงจะให้หมุนไปทางขวา เพื่อเปลี่ยนคู่ สลับคู่จ้องตากัน ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งนิ่งเงียบกันได้ทุกคู่ทุกคน จึงเสร็จสิ้นกิจกรรม

- กิจกรรมแมวย้ายยิ้ม

กิจกรรมนี้ วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ตั้งเป็นวงกลม แล้ววิทยากรจะสมมติให้ใครคนใดคนหนึ่งเป็น “แมวย้ายยิ้ม” ให้กลานหรือเดินไปหาใครก็ได้ ทำท่าทางได้ทุกอย่าง แต่ห้ามแตะเนื้อต้องตัว และห้ามพูด ทำท่าทางอย่างไรก็ได้ให้คน ๆ นั้นยิ้มออกมาให้ได้ แล้วให้คน ๆ นั้นเป็น “แมวย้ายยิ้ม” แทน

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกรบรรมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 3

ฝึกรบรรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกออกเสียงสำหรับงานละคร” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการออกเสียงสำหรับงานละคร โดยการฝึกรบรรมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการฝึกหายใจเข้าออก

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ยืนเป็นวงกลม ยืนตรง หลับตา ฝึกหายใจเข้าท้องป่อง เก็บลมเข้าไปในท้อง หายใจออกท้องยุบ ซ้ำ ๆ ทำสมาธิให้อยู่ที่ลมหายใจเข้าที่บอออก เมื่อทำสมาธิได้แล้ว ให้หายใจออกทางปาก เชิดหน้า พร้อมกับเปล่งเสียง “อ่า...” ยาว ๆ จนลมในท้องหมด ทุกคนทำพร้อมกัน จากนั้นทำทีละคน โดยหากวิทยากรเดินไปแตะไหล่ใคร ให้คนนั้นเปล่งเสียงให้เต็มที่ ทำหลาย ๆ รอบจนสามารถทำได้ถูกต้องทุกคน

- กิจกรรมการฝึกเปล่งเสียงไล่ระดับ

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จับคู่กัน ยืนตรงหันหน้าเข้าหากัน สลับกันเปล่งเสียง 1 ถึง 10 โดยให้เสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ คือ เสียง 1 เบาที่สุด เสียง 10 ดังที่สุด เมื่อทำได้แล้ว ก็ให้เปลี่ยนจากเปล่งเสียงเลข 1 ถึง 10 เป็นคำว่า “ไม” และเพิ่มการแสดง (Acting) ด้วยการผลักไหล่เพื่อนด้วย เสียงกับท่าทาง

ต้องสอดคล้องกัน เพื่อการแสดงอารมณ์จะเป็นไปอย่างเต็มที่ จากนั้นเปลี่ยนจากคำว่า “ไม่” เป็นคำว่า “ฉันรักเธอ” และอีกคนที่พูดว่า “ฉันเกลียดเธอ” โดยแสดงอารมณ์ด้วยเช่นกัน สุดท้าย วิทยากรให้แต่ละคู่คิดเรื่องสั้น ๆ โดยในเรื่องต้องแสดงด้วยการยื่นหน้าเข้าหากัน สลับกันพูดว่าอะไรก็ได้ พร้อมกับแสดงท่าทางให้สอดคล้องกับคำพูด และใส่ระดับเสียงให้ดังขึ้นเรื่อย ๆ เช่น พูดคำว่า “ฉันจะไป” อีกคนก็ตอบว่า “ฉันไม่ออกไป” เสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดทั้งสองคน ออกมาแสดงหน้าชั้นทีละคู่ จนครบทุกคู่

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการ 1st Action ครั้งที่ 4

ฝึกรวมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การฝึกบุคลิกภาพท่าทาง” เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้มีทักษะด้านการแสดงออกทางบุคลิกภาพของตัวละครลักษณะต่าง ๆ โดยการฝึกรวมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมละครสัตว์

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้หนึ่งเป็นวงกลม ยกมือโพล่หลัง แล้วรับกระดาษข้อความที่เขียนเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ แล้วให้ไปนั่งจับกลุ่มย่อยกันตามสัตว์ที่ได้รับในกระดาษข้อความ โดยสัตว์มี 4 ชนิด ได้แก่ เป็ด ลิง สุนัข และกบ เยาวชนจึงถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 4 กลุ่มตามชนิดสัตว์ แล้ววิทยากรให้แต่ละกลุ่มคิดละครสั้น ๆ แสดงเรื่องอะไรก็ได้ โดยไม่ให้ใช้ภาษาคน แต่แสดงด้วยภาษาและท่าทางของสัตว์ที่กลุ่มของตนจับฉลากได้ เมื่อแสดงเสร็จแล้ว วิทยากรสรุปให้เห็นถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารด้วยท่าทาง รวมถึงการสื่อสารด้วยเสียงที่ไม่ใช่เสียงคน

- กิจกรรมทำท่าตามเรื่องเล่า

วิทยากรให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้กระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในห้องตามสะดวก หลับตา ฟังเรื่องที่วิทยากรเล่า และให้ทำท่าทางตามเรื่องที่ได้ฟังด้วย เรื่องที่วิทยากรเล่าได้แก่

“เรากำลังนอนอยู่บนพื้นที่อ่อนนุ่ม ในห้องแอร์เย็นสบาย ร่างกายของเรากลมเหมือนไข่ใบหนึ่ง และกำลังหดเป็นเมล็ดกลม ๆ เมล็ดหนึ่ง แล้วมีบางสิ่งบางอย่างงอกออกมาจากร่างกาย กลายเป็นครีบริบเรากำลังกลายเป็นสิ่งมีชีวิตในน้ำ เริ่มเป็นลูกปลาตัวเล็ก ๆ กำลังว่ายน้ำ หายอาหารบางอย่างกินได้ บางอย่างกินไม่ได้ น้ำเริ่มเน่า เราเริ่มอึดอัด หายใจไม่ออก ตกลงไปในก้นแม่น้ำ..ตาย กลายเป็นเมล็ด

กลม ๆ มีเปลือกหุ้ม เราพยายามกระแทะเปลือกออกมา เราเริ่มมีปีกเล็ก ๆ ออกมาจากไข่ ปีกเราสวยงามมาก เรายืนขึ้น เราขยับปีก เดินไปทางกิ่งไม้ เราขยับปีกแรงขึ้น แล้วกระโดดออกจากกิ่งไม้ โอ้โห..เราบินได้ด้วย โลกนี้ช่างสวยงาม เราเริ่มหิว จึงบินไปเกาะดอกไม้ดอกหนึ่ง กินน้ำหวาน แล้วเกาะดอกอื่น สีอื่น ในทุ่งดอกไม้ กิน ไปเรื่อย ๆ แล้วก็เริ่มรู้สึกหิว อ้าว..ทำไมกลิ่นแปลก ๆ เรากินสารเคมีที่เกษตรกรปลูกนี่นา กินเยอะด้วย เราเริ่มหายใจไม่ออก ร่วงลงบนพื้น และกำลังจะตาย... จากนั้น เราก็กลับไปอยู่ในท้องแม่ ค่อย ๆ โผล่หัวออกมาเห็นโลก หมอ พยาบาลตีกัน คุณน้ำออกจากปาก มีคนมาอุ้ม ให้ดื่มนม เราอายุ 6 เดือน ชอบคลาน...เราเริ่มหัดเดิน เตะตะเตะ พอล้มก็มีแม่มาปลอบใจ เราอายุ 3 ขวบ ชอบเล่นมาก ๆ อายุ 7 ขวบ ไปโรงเรียน เรียนหนังสือ ป.6 ม.3 ... ม.6 ... มหาวิทยาลัย... เราอายุ 30 กำลังมองหาคู่ครอง อายุ 50 มีบ้าน อาชีพ การเงินที่มั่นคง มีลูกหลาน อายุ 60 ลูกหลานเต็มบ้าน อายุ 80 เริ่มแก่ชรา และก็ตาย..ร่างกายสูญสลาย ล่องลอยไปตามอากาศ ไม่รู้จะลอยไปไหน..."

สุดท้ายวิทยากรได้ให้เยาวชนในกลุ่มเรียนรู้สัปดาห์แล้วร่วมกันสรุปว่า เราได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมนี้ ซึ่งวิทยากรได้อธิบายเพิ่มว่าคนแต่ละวัยมีบุคลิกภาพและทำทางแตกต่างกัน

- กิจกรรมรถตกเหว

วิทยากรเล่าเหตุการณ์สมมติ ดังนี้ “สมมติว่าเราเป็นวัยรุ่นคนหนึ่ง ได้ไปเที่ยวกับครอบครัว ขึ้นรถไปด้วยกัน ตั้งใจจะไปชมความงามของภูเขาในหน้าหนาว อากาศเย็นสบาย มีน้ำตก ดอกไม้ ทะเลหมอก สวยมาก เราอยากให้ครอบครัวของเราได้เห็น ก็ขับรถไปเรื่อย ๆ แต่อยู่ดี ๆ ฝนก็ตก ถนนลื่น คดเคี้ยว และแล้ว รถเราก็เจอกับต้นไม้ล้มกะทันหัน คนขับรถของเราหักหลบ ตกหน้าผา รถหมุนรุนแรงหลายคนกรีดร้อง แล้วรถก็แน่นิ่งอยู่ก้นเหว หลายคนบาดเจ็บ บางคนเสียชีวิต ยกเว้นตัวเรา”

จากนั้น วิทยากรได้ให้เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แสดงเป็นวัยรุ่นในเรื่อง โดยให้แสดงทีละคน ในสถานการณ์ที่ต่อเนื่องจากเรื่องที่เล่า เมื่อครบทุกคนแล้ว วิทยากรได้สรุปกิจกรรมว่า กิจกรรมนี้ต้องการเน้นให้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ การใช้เสียงจินตนาการ อารมณ์ สมาธิ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ขั้นตอนที่ 5 การซ้อมย่อย

การซ้อมย่อยทั้ง 5 ครั้ง เป็นไปดังนี้ ซ้อมครั้งละ 1 กลุ่ม มี 4 กลุ่ม ซ้อม 4 ครั้ง และซ้อมรวมกันอีก 1 ครั้ง โดยการซ้อมทุกครั้ง เยาวชนกลุ่มเรียนรู้จะต้องบริหารร่างกายสำหรับงานละคร และฝึกทักษะการเปล่งเสียง และทำสมาธิก่อนซ้อม

ขั้นตอนที่ 6 การซ้อมใหญ่

การซ้อมใหญ่นั้น ได้ซ้อมเหมือนจริงทั้งหมด ทั้งฉาก เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก และพิธีกร โดยได้จัดซ้อมใหญ่ก่อนวันแสดงรอบแรกหนึ่งวัน และก่อนซ้อม เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ได้บริหารร่างกายสำหรับงานละคร และฝึกทักษะการเปล่งเสียง และทำสมาธิก่อนซ้อม

ขั้นตอนที่ 7 จัดแสดงรอบแรก

การแสดงรอบแรกนี้จัดแสดงในมหาวิทยาลัยพายัพ ได้จัดแสดงที่ห้องสัมมนา อาคารประกาศกคณนิเทศศาสตร์ ในวันพุธที่ 15 กันยายน 2553

(5) กิจกรรม : สังเกตเพื่อประเมินผล (Observation)

- (5.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553
- (5.2) วัตถุประสงค์ : ร่วมกันประเมินผลละครชุมชนรอบแรก 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้
- (5.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
 - การสังเกตการณ์จากผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด
 - การประเมินผลจากผู้ชมนั้น ได้ใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม²

(6) กิจกรรม : ไตร่ตรองอีกครั้ง (Reflection Cycle 2)

- (6.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553

² ตัวอย่างแบบสอบถามได้ในภาคผนวก ข. “เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล”

- (6.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาไตร่ตรองและทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาอีกครั้งหนึ่ง
- (6.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม : จัดประชุมเพื่อการไตร่ตรองทบทวน เน้นการปรับปรุง 2 ด้าน คือ (1) ด้านทักษะในการแสดง และ (2) เนื้อหาสาระในละคร

(7) กิจกรรม : ปรับปรุงแผน (Revised-Plan)

- (7.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553
- (7.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไขบทละครให้ดีขึ้น
- (7.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม: เยาวชนกลุ่มเรียนรู้นำข้อมูลไปปรับปรุงบท แล้วจัดประชุมเพื่อนำเสนอบทร่วมกัน

(8) กิจกรรม : ปฏิบัติการตามแผนที่ปรับปรุงแล้ว (Final Action)

- (8.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : กันยายน 2553
- (8.2) วัตถุประสงค์ : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ชักซ้อมละคร ซึ่งซ้อมย่อยประมาณ 5-10 ครั้ง และซ้อมใหญ่อีก 1-3 ครั้ง จากนั้นก็จะแสดงสดยังสถานที่สาธารณะเป้าหมาย จำนวน 3 รอบ
- (8.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม : เยาวชนกลุ่มเรียนรู้แต่ละกลุ่มได้ซ้อมย่อยกันเอง และมาซ้อมใหญ่ร่วมกันอีก 1 ครั้ง โดยเชิญวิทยากรมาแสดงความเห็นด้วย ก่อนการแสดงจริงอีก 3 รอบ ได้แก่
- วันศุกร์ที่ 24 กันยายน 2553 เวลา 18.00น. แสดงที่ลานถนนคนเดิน โครงการกรีนทูล หลังห้างคาร์ฟูร์ เชียงใหม่
 - วันเสาร์ที่ 25 กันยายน 2553 เวลา 19.00น. แสดงที่ลานด้านนอกหน้าห้างสรรพสินค้า กาดสวนแก้ว บริเวณโครงการกาดส้มมีด
 - วันอาทิตย์ที่ 26 กันยายน 2553 เวลา 19.00น. แสดงที่ลานถนนคนเดินท่าแพ บริเวณหน้าอนุเสาวรีย์สามกษัตริย์

(9) กิจกรรม : ประเมินผลและถอดบทเรียน (Final Observation)

(9.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : ตุลาคม 2553

(9.2) วัตถุประสงค์

- เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันประเมินผล 2 ด้าน ได้แก่ จากการสังเกตการณ์ของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด และประมวลจากแบบสอบถามที่ผู้ชมละครประเมินให้
- เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ถอดบทเรียน หาข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางในการสื่อสารแก้ไขปัญหาเยาวชนต่อไป

(9.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- ประเมินผลจากผู้ชมด้วยแบบสอบถาม
- จัดประชุมเพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนร่วมกัน

(10) กิจกรรม : สรุปผลการดำเนินงาน

(10.1) ช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรม : พฤศจิกายน 2553 – มีนาคม 2554

(10.2) วัตถุประสงค์: จัดทำรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม

(10.3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม: ผู้วิจัย ประมวลข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลตามแผนงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ จัดประเด็นเป็นหมวดหมู่เพื่อจะได้ข้อสรุปใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารของละครชุมชน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น อันประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร → เนื้อหาสาร → ช่องทางสาร → ผู้รับสาร

2. ประสิทธิภาพของละครชุมชน ที่เยาวชนกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันผลิตขึ้น ซึ่งประมวลสรุปจากการประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ การประเมินโดยเยาวชนกลุ่มเรียนรู้เอง (Self-Assessment) และการประเมินโดยเยาวชนทั่วไปด้วยแบบสอบถาม

3. แนวทางในการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนต่อไปในอนาคต